

OLMMOŠVUOIGATVUOĐAID OPPAMÁILMMÁLAS JULGAŠTUS

Danne go friddjavuođa, vanhurskkisvuođa ja ráfi vuoddu máilmmis lea buot olmmošgoddái gullevaččaid lunddolaš olmmošárvvu dovddiidus ja sin dássásaš ja massemeahtun vuoigatvuođaid dovddiidus,

danne go olgguštus olmmošvuoigatvuođain ja badjelgeahččanvuohta daid hárrái lea mielddisbuktán veahkájoaš daguid, mat leat suorggahan olmmošgotti oamedovddu, ja danne go álbmogiid alimus joksanearrin lea dovddastuvvon dakkáraš máilmmi ovdašaddu, gos lea sárdnun- ja oskufriddjavuohta ja gos lea balus ja headis friddjavuohta,

danne go lea vealtameahtun dárbbaslaš suodjalit olmmošvuoigatvuođaid lága bokte, amaset olbmot fertet manimus headisteaset stuimádaga noastit bággoválddi ja soardu vuostá,

danne go lea deatalaš ovddidit ustittlaš gaskavuođaid gárgedusa náššuvnnaid gaskkas,

danne go Ovtastuvvon Náššuvnnaid álbmogat lihtu bokte ođđasis duodaštit sin oskkuset olbmo vuodđovuoigatvuođaide, olmmošoktagasa árvui ja mávssolašvuhtii, olmmáiolbmo ja nissonolbmo dássásaš vuoigatvuođaide, ja leat soahpan ovddidit sosiálalaš ovdáneami ja buorránaddit eallineavttuid stuorit friddjavuođa siste,

danne go miellahttostádat leat geatnegahttan iežaset, Ovtastuvvon Náššuvnllaiguin ovtasbarggadettiin, váfistit olmmošvuoigatvuođaid oppalaš gudnejahttojumi ja doahttaleami,

danne go dáid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid oktasaš ipmárdusas lea stuorimus mávssolašvuohta dan fertemuša duohtandahkamis,

de danne

OAIVEČOAHKKIN

dákko bokte almmuha

dán olmmošvuoigatvuođaid oppamáilmmálaš julggaštusa oktasaš joksanearrin buot álbmogiidda ja buot náššuvnnaide vai juohke olmmošoktagas ja juohke servodateisseváldi, álo muittus anedettiin dán julggaštusa, vikkašii oahpahusa ja bajásgeassima bokte ovddidit gudnejahttojumi dáid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid hárrái, ja náššuvnnalaš ja internaššuvnnalaš doaibmabijuid bokte váfistit ahte dat šaddet oppalaččat ja fámolaččat dovddastuvvot ja doahttaluvvot sihke miellahttostáhtaide iežas álbmoga siste ja daid lágaváldi vuolde orru rádjosiid álbmogiid siste.

Artihkkal 1.

Buot olbmot leat riegádan friddjan ja olmmošárvvu ja olmmošvuoigatvuođaid dáfus dássásaččat,

Artihkkal 2.

Juohkehaš lea vuoigaduvvon buot daid vuoigatvuodaide ja friddjavuodaide, mat dán julggaštusas leat namahuvvon, almmá mange vealahaga, náli, ivnni, sohka beali, giela, oskku, politihkalaš dahje eará miellaguottu, naššuvnnalaš dahje sosiálalaš surggiideami, opmodaga, riegádeami dahje eará dilálašvuoda dáfus.

Orruneatnama dahje -guovllu politihkalaš, lágaválldálaš dahje internaššuvnnalaš dilli maiddá ii galgga váikkuhit vealahusa, lehkos dat eanan dahje guovlu iešstivrejeaddji dahje earáid geahču vuolde dahje muđui mange láhkái earáid hálldus stivrra dáfus.

Artihkkal 3.

Juohke olbmos lea vuoigatvuolta eallimii, friddjavuhtii ja persovnnalaš oadjebasvuhtii.

Artihkkal 4.

Ii oktage galgga dollojuvvot šlávvan dahje bágggu bálvalusas. Šlávavuolta ja šlávvagávppi joraheapmi, vaikko guđege vuogi mielde, galgá leat gildojuvvon.

Artihkkal 5.

Ii oktage galgga illastusa vuollái dagahuvvot dahje goaves, olmmošmeahtun dahje vuolideaddji giedahallama dahje ránggáštusa vuollái.

Artihkkal 6.

Juohke olbmos lea juohke sajis vuoigatvuolta dasa, ahte son galgá dovddastuvvot olmmošoktagassan lága ovddas.

Artihkkal 7.

Buohkat leat lága ovddas dássásaččat ja almmá mangelágán vealahusa haga lea buohkain vuoigatvuolta oažžut seammá láhkasuodjalusa. Buohkain lea dássásaš vuoigatvuolta oažžut lága suodjalusa buotlágán vealahusa vuostá, man bokte dát julggaštus rihkkojuvvo, ja juohkelágán ávžžullusa vuostá danlágán vealahusa dahkamii.

Artihkkal 8.

Juohkehaččas lea vuoigatvuolta oažžut ulmmálaš veahki dohkálaš naššuvnnalaš duopmostuoluin dakkáraš daguid vuostá mat rihkkot daid vuodđodahkki vuoigatvuodaid, mat leat sutnje addon vuodđoásahusa dahje lága bokte.

Artihkkal 9.

Ii oktage galgga sahte sivas gitta váldojuvvot, giddagassii biddjojuvvot dahje riikkabáhtarussii áddjojuvvot.

Artihkkal 10

Go geange vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát galget mearriduvvot, ja go su vuostá nostojuvvon ránggáštuslivahis galgá merrejuvvot, de juohke olbmos

lea ollislaš dássásaš vuoigatvuohta oažžut vanhurskkis ja almmolaš ášševuodjima sorjjasmeahtun ja bealátgeahtes duopmostuolo ovddas.

Artihkkal 11.

Juohke olbmos guhte ránggáštusvuloš daguin sivahuvvo, lea vuoigatvuohta lohkkoujuvvot vigiheapmin gitta dasságo su sivalašvuohta lea nanuduvvon almmolaš duopmostuolu riektemeanuin, main sus leat leamaš buot dat dáhkáduosat mat leat dárbbášlaččat iežas bealuštussii.

Ii oktage galgga dubmejuvvot ránggáštussii dakkár dagu dahje šláibmahusa ovddas, mii dahkuáiggi ii lean ránggáštusvuloš naššuvnnalaš lága mielde dahje álbmotrievtti mielde. Iige galgga garraset duomu sáhttit cealkit go dan mii lágas leai mearriduvvon dalle go ránggáštusvuloš dahku dáhpuhuvai.

Artihkkal 12.

Ii oktage galgga gillát evttolaš seaguheami iežas olitahašeallimii, bearrašii, ruktui dahje reivelonohallamii, iige alageavvama gudni dahje máinnolmasvuoda ala. Juohkeilaš lea vuoigaduvvon lága suodjalussii dakkár seaguheami dahje alageavvama vuostá.

Artihkkal 13.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta friddja johtalit ja friddja válljet alccesis orrunsaji stáhta rájiid siskkobealde.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuolgat riikkas eret, maiddá iezas riikkas, ja máhccat ruoktot su iežas riikii.

Artihkkal 14.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vierroriikkain ohcat ja oažžut dorvobáikki doarrádallama sivas.

Dát vuoigatvuohta ii sáhte čurvojuvvot doarjjan go riektedoarrádallama duodalaš vuodđun leat eahpepolitihkalaš rihkkosat dahje dagut, mat leat Ovtastuvvon Náššuvnnaid ulbmiliid ja vuodđojurdagiid vuostá.

Artihkkal 15.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta stáhtaboargárvuhtii.

Ii ovttasge galgga evttolaččat váldojuvvot eret stáhtaboargárvuohta, dahje biehttaluvvot vuoigatvuohta molsut stáhtaboargarvuoda.

Artihkkal 16.

Dievasahkásaš olmmáiolbmuin ja nisssonolbmuin lea vuoigatvuohta náitalit ja vuodđudit bearraša almmá mange ráddjehusailaga mii boahtá nális, náššuvnnalašvuodas dahje oskkus. Sis lea gáibádus dássásaš vuoigatvuodaide náitosa dáfus, náitosa áiggi ja náitosa háddjehusa manjá.

Náittosvuhtii mannan galgá dušše dalle dáhpuhuvvat go friddja ja ollislaš miedáhus guktuid saddi beallelačcaid bealis lea duodaštuvvon.

Bearaš lea servodaga lunddolas vuodđooktavuohta ja servodat ja stáhta galgá dan suodjalit.

Artihkkal 17.

Juolliieilaččas lea vuoigatvuohta opmodaga eaiggáduššat, okto dahje earrásiiguin searválagaid.

Ii ovttasge galgga su opmodaga evttolaččat eret váldojuvvot.

Artihkkal 18.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta jurddašan-, oamedovddu- ja oskufriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuođa religiovnna dahje oskku ovdandoallamii juogo okto dahje earrásiiguin searválagaid, almmolaččat dahje oktasáččat, oallpalleami bokte, meanuid bokte, bálvalusa bokte ja religiovnnaš vieruid basuhemiin.

Artihkkal 19.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oaivil- ja sátnefriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuođa čuoččuhit oaiviliid almmá earrásiid seaguhushága, ja friddjavuođa ohcat, vuostáváldit ja almmuhit dieđuid ja oainnuid juohkelágán almmuhusgaskomiid čađa, beroškeahtá riikarájiin.

Artihkkal 20

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta ráfálaš čoahkkimiin ja ovttastumiin friddja oassádallat.

Ii oktage galgga bággejuvvot searvat makkárge ovttastupmái.

Artihkkal 21

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta lea osolaš iežas riikka stivrejumis, juogo vuigestaga dahje friddja válljejuvvon ovddasteddjiid bokte.

Juohkehaččas lea dássásaš vuoigatvuohta beassat iežas riikka almmolaš doaimmaide.

Álbmoga dáhttu lea almmolaš válddi vuodđu. Dát dáhttu galgá dovdosii boahtit mearreáigásaš ja duođalaš válggain main oppalaš ja dássásaš jienastanvuoigatvuohta čiegus jienasteapmi dahje eará ovttáárvosaš friddja jienastanvuohki.

Artihkkal 22

Servodatmiellahttun lea juohkehaččas vuoigatvuohta sosiálalaš oadjebasvuhtii ja juohkehaš sáhtá gáibidit ahte dat ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš buorit, mat leat vealtameahttun dárbbaslaččat olbmo árvui ja su persovnnalaš friddja ovdáneapmái, duohtandahkkojuvvojit naššuvnnalaš doaibmabijuid bokte ja internaššuvnnalaš ovttasbarggu bokte vuhtiiválddedettiin juohke sierralaš stáhta organisašuvnna ja veahkkeváriid.

Artihkkal 23

Juohkehaččas lea dássásaš vuoigatvuohta oažžut barggu, beassat friddja válljet alccesis fitnu, oažžut vanhurskkis ja buriid bargoeavttuid ja oažžut suodjalusa bargguhisvuoda vuostá.

Almmá mange vealahusahaga lea juohkehaččas vuoigatvuohta oažžut seammá báلكká seammá barggu ovddas.

Juohke barggolaččas lea vuoigatvuohta oažžut vanhurskkis ja govttolaš mávssu, mii dáhkida sutnje alccesis ja su bearrašii olmmošárvvolaš áigáboadu, ja mii, juos dárbbaslažžan čájehuvvo, ollistuvvo eará sosiálalaš suodjalusa bokte.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuodđudit fágaservviid, ja miellahttun searvat dakkáriidda, suodjalan dihte iežas beroštumiid.

Artihkkal 24

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuoigatvuohta vuoigadussii ja luopmoáigái: dan vuoigatvuoda vuollái gullá maiddái bargoáiggi govttolaš ráddjehus ja mearreáigásaš báلكkáhuvvon luopmu.

Artihkkal 25

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dan muddosaš eallindássái, ahte dat dáhkida su ja su bearraša dearvvasvuoda ja buorredili borramuša, biktasiid, ásođaga ja dearvvasfuola dáfus, ja maiddái dárbbaslaš sosiálalaš addosiid dáfus ja velá lassin oadjebasvuoda dáfus go bargguhisvuota, buohcuvuoda, bargolámisvuota, leaskavuota, boarisvuota dahjege muđui birgenvádjitvuota deaivida, masa olmmoš ieš ii leat sivalaš.

Etniin ja mánáin lea vuoigatvuohta sierralaš ovddasmorrašii ja veahkkái. Buot mánáin, lehkoset sii dal riegádan náittosvuoda siskkobealde dahje olggobealde, galgá lea seammá sosiálalaš suodjalus.

Artihkkal 26.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oahpahussii. Oahpahus galgá addojuvvot almmá mávssushága, goit álgo- ja vuodđooahpahusa dáfus. Álgooahpahus galgá leat báلكkolaš. Buohkain galgá leat vejolašvuota fidnooahpahusa oažžut ja buohkaide galgá leat dássásaš vejolašvuota váldit alit oahpahusa veajuideaset mielde.

Oahpahus galgá atnit joksanmearrin gárgedit olmmošlaš persovnnalašvuoda ja nannudit olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđodahkki friddjavuodaid gudnejahttojumi. Dat galgá ovddidit ipmárdusa, subálašvuoda ja ustittvuoda buot naššuvnnaid, buot nállejuhkosiid ja buot religiovnna juhkosiid gaskkas ja dat galgá ovdánahttit Ovtastuvvon Naššuvnnaid barggu bisuhan dihte ráfi.

Vánhemiin lea vuosttassadjásaš vuoigatvuohta válljet sin mánáideaset várás oahpahusvuogi.

Artihkkal 27.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta friddja oassádallat servodaga

kultuvrralaš eallimis, návddašit máhttádiin ja šaddat osolažžan diedalaš ovdáneapmái ja daid buriide, mat das čuvvot.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut daidda vuoigŋalaš ja ávnnaslaš beroštumiide suodjalusa, mat čuvvot boadusin vaikko guđelágán diedalas, girjjálaš dahje máhtolaš dahkosis, maid guhtege ieš lea ávdnen.

Artihkkal 28.

Juohkehaš sáhttá gáibidit dakkár sosiálalaš ja internašuvnnalaš ortnega mii ollislaččat sáhttá duohtandahkat daid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid , mat dán julggaštusas leat namuhuvvon.

Artihkkal 29.

Juohkellaččas leat dat geatnegasvuođat servodaga guovdu, mat aittonassii dahket vejolažžan persovnnalašvuođa friddja ja dievaslaš ovdáneami.

Geavahettiin vuoigatvuođaidis ja návddašettiin friddjavuođaidis ii leat oktage earálágán ráddjehusa vuloš, go dakkáriid mat lága bokte leat mearriduvvon aittonassii dáhkidan dihte earrásiid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid dárbbaslaš dovdiidusa ja gudnejahttojumi ja deavdin dihte daid gáibádusaid maid morála, almmolaš ortnet ja oppalaš buorredilli demokrátalaš servodagas rievttuid mielde ovdandivvu.

Diet vuoigatvuođat ja friddjavuođat eai guđege dáhpáhusas sáhte adnojuvvot vuostá Ovtastuvvon Náššsuvnnaid ulbmiliid ja vuodđojurdagiid.

Artihkkal 30.

Ii mihkkige dán julggaštusas sáhte nu dulkojuvvot ahte dat vuoigada ovttage stáhta, juhkosa dahje olmmošoktagasa oassádallat dakkár doaimmas, dahje dahkat dakkár dagu, mii duššindagašii ovttage dain vuoigatvuođain dahje friddjavuođain mat leat namuhuvvon Julggaštusas.